

ומאי "ובלבד שלא יכתף"?

אמר רב יוסף בריה דרבא: שלא יוציא באלונקי. שנותנים שני אנשים את זרועותיהם, זו על כתף חבירו, וזו על כתף חבירו, ועליהם מניחים כסא, הנועד לנשיאה למרחקים,

איני? והא רב נחמן שרא לה לילתא למיפק אאלונקי?

שאני ילתא דבעיתא.

אמימר ומר זוטרא מכתפי להו בשבתא דרגלא משום ביעתותא, ואמרי לה משום דוחקא דצבורא.

מתניתין:

בכור שנפל לבור, רבי יהודה אומר: ירד מומחה ויראה אם אמר המומחה שיש בו מום קבוע, דהיינו, שהמום שהיה בו כבר מאתמול הוא מום קבוע שמכוחו מותר לאכול את הבכור — יעלה אותו מן הבור, וישחוט, ויאכלנו. ואם לאו, שאין זה מום קבוע — לא ישחוט.

רבי שמעון אומר: כל שאין מומו ניכר מבעוד יום — אין ראוי להתירו על ידי מומחה, כי אין זה מן המוכן להתרה ביום טוב, היות ובהתרתו נראה המומחה כמי שמתקנו, ואסור לעשות זאת מחמת איסור שבות.⁽¹⁾

גמרא:

והוינן בה: במאי קא מפלגי?

ובאו ושאלו את רבי יהושע בן לוי אם אין זה דרך חול.

ואמר: אם רבים צריכין לו לבית המדרש, שדורש ויושב על הכסא הזה — מותר.

וסמכו רבותינו על דברי אחי שקיאו, דאמר: אנא אפיקתיה לרב הונא יחד עם כסאו מחיני לשילי ומשילי לחיני.

ואמר רב נחמן בר יצחק: אנא אפיקתיה למר שמואל עם כסאו משמשא לטולא לצל, ומטולא לשמשא.

ומוכח שמותר להוציא את הכסא.

ומשינין: התם שהתירו, הוא כדאמר רבי יהושע בן לוי טעמא: אם היו רבים צריכין לו — מותר.

אמר לו רב נחמן לחמא בר אדא, שליח ציון [שהיה רגיל לעלות לירושלים]: כי סלקת להתם, אקיף תעשה הקפה בדרכך, וזיל ולך אסולמא דצור, וזיל לגבי דרבי יעקב בר אידי, ובעי מיניה:

הוצאת כסא ביום טוב — מה אתון אומרים ביה?

אדאזל עד שהלך להתם — נח נפשיה דרבי יעקב בר אידי.

כי סליק, אשכחיה לרבי זריקא.

אמר ליה: כסא — מה אתון ביה?

אמר ליה: חכי אמר רבי אמיי: מותר להוציאו, ובלבד שלא יכתף.

1. לאינו מוכן מדין מוקצה. ואם עבר והורה להיתר ושחט, משמע

1. ואין זה משום מוקצה, שהרי רבי שמעון הוא דלית ליה מוקצה. רש"י. והתוס' ביארו שהכונה

אי נימא בדין "רואין מומין" ביום טוב קמפלגי. דרבי יהודה סבר רואין מומין ביום טוב, ורבי שמעון סבר אין רואין מומין ביום טוב.

אם כך, תיקשי: ולפלגו ברוואין מומין דעלמא, ולא דוקא בנפל לבור!?

ומשנינן: בכור שנפל לבור — אצטריכא ליה להשמיענו.

כי סלקא דעתך אמונא, משום צער בעלי חיים לערים, שיתירו בצורת ערמה, בכך שיתלו לומר שודאי יש בו מום, ולסקיה, ויעלו אותו מן הבור עוד לפני שיראנו למומחה, וכמו שמצינו לשימוש בהערמה כרבי יהושע, לקמן בהעלאת "אותו ואת בנו", שהרשה להעלות תחילה את הראשון על מנת לשוחטו, ואינו שוחטו, אלא מעלה אחר כך את השני על מנת לשחוט אותו.

קא משמע לן שכאן לא התירו את ההערמה הזאת.

ופרכינן: אי הכי שהחידוש במשנתנו הוא שאין מעלים את הבכור באמצעות הערמה, תיקשי: וכי "לא ישחוט" צריך התנא לומר?

והרי "לא יעלה וישחוט" — מבעי ליה לתנא לומר!

ומשנינן: לא צריכא — דעבר על האיסור להעלותו, ואסקיה, והעלהו מן הבור.

ומשנתנו מחדשת שני דברים:

האחד, שאין משתמשים בהיתר של הערמה.

ודבר זה נלמד מהאמור בתחילת המשנה, שירד המומחה לבור. ומוכח שלא יעלנו מהבור בהערמה.

והשני, שאם עבר והעלה, ולא מצא בו מום — לא ישחוט.

כי סלקא דעתך אמינא שעתה, כאשר הוא למעלה, לשחטיה.

קא משמע לן שאין לשוחטו.

ותמדה הגמרא: וכי היה מקום להעלות על הדעת דלשחטיה!?

והא בכור תם הוא!?

ומשנינן: לא צריכא, דאחר שהעלהו מן הבור נפל ביה מומא. והחידוש של משנתנו שאין לשוחטו עתה, למרות שהוא בעל מום, כיון שלא היה בו המום מערב יום טוב.

ופרכינן: והרי דבר זה פשיטא הוא שאין לשוחטו לרבי יהודה, והא מוקצה הוא, לפי שמערב יום טוב לא היה בו מום, ורבי יהודה כבר השמיענו את שיטתו דאית ליה מוקצה, גם בדבר הראוי לאכילה שמקצהו האדם מדעתו.

ומשנינן: אלא המדובר במשנתנו הוא בכגון דנפל ביה מום עובר מערב יום טוב, והשתא הוה ליה מום קבוע.

והחידוש הוא: מהו דתימא כיון דדעתיה עלויה, לפי שיש בו כבר מום, [אם כי הוא מום שאינו קבוע], מצפה הוא שיהפוך המום להיות קבוע, ואינו מקצהו מדעתו, ונשחטיה.

נולד בו מום מערב יום טוב — אין מבקרין אותו לכתחילה ביום טוב.

אבל אם עבר החכם ובקרו, ומצאו בעל מום קבוע — רשאי לשוחטו. שהרי לא היה חסר בכניסת היום אלא ראיית חכם, ולכן אין תיקונו של החכם נחשב לתיקון כל כך, שהרי בין השמשות היה קרוב להיות מתוקן.

ב. נולד בו מום ביום טוב עצמו: כו-ב

במקרה שכזה היה רבי שמעון אומר: אין זה מן המוכן!

ואפילו עבר ובקרו ומצא שהמום שחל בו ביום טוב הוא מום קבוע, לא ישחטנו, היות ובכך הוא מתקן אותו תיקון גמור ביום טוב.

ושוין, רבי יהודה ורבי שמעון החולקים בדין מוקצה, שאם נולד הבכור הוא ומומו עמו — שזה מן המוכן.

וכגון שישבו דיינים בשעת לידתו, וראו שהוא בעל מום. וכיון שהבכור קדוש רק בשעת לידתו, נמצא שמעולם הוא לא הוחזק באיסור, וראיית הדיינים בשעת לידה אינה נחשבת לתיקונו, כי מעולם לא היה "מקולקל" מחמת ספק קדושתו.

דרש רבה בר רב הונא: בכור שנולד הוא ומומו עמו — מבקרין אותו ביום טוב, לכתחלה.

אמר ליה רב נחמן: אבא שלי תני: אם עבר ובקרו — מבוקר!

קא משמע לן שאסור לו לשוחטו, משום שגם אם היתה דעתו עליו, הרי בכניסת היום הוא מוקצה מחמת איסור שחיטה, ואיסור זה יש עליו כל עוד הוא אינו בעל מום קבוע. ולרבי יהודה כל דבר שהיה מוקצה מחמת איסור בבין השמשות הרי הוא מוקצה לכל היום. (2)

תנו רבנן: בכור תם שנפל לבור ביום טוב, לא יעלנו בהערמה, אלא —

רבי יהודה הנשיא [רבי] אומר: ירד מומחה לבור, ויראה:

אם יש בו מום, אפילו נולד מום זה היום — יעלה וישחוט. כי לית ליה לרבי מוקצה בבהמת בכור הראויה לאכילה.

ואם לאו, שלא המתין לחכם אלא העלה אותו מן הבור באיסור — לא ישחוט אפילו נפל בו מום, משום שקנסוהו חכמים על שעבר והעלה אותו.

אמר לו רבי שמעון בן מנסיא לרבי: איך התרת לחכם לרדת לבור ולראותו ביום טוב? והרי נחלקו בדבר בדורות שלפנינו, ויש לנו להחמיר כדעה האוסרת.

ומפרש עתה רבי שמעון בן מנסיא את שיטתו של רבי שמעון בר יוחאי, ומפרטה לשלש הלכות חלוקות:

הרי כך אמרו רבותינו בדורות שלפנינו:

א. אין רואין מומין ביום טוב.

ביצד?

2. רש"י מבאר ביאור נוסף, שהוא אסור מחמת שעבר על דברי חכמים שאסרו להעלותו מן הבור.